

12. April 1931 døde den kendte tyske Epigrafiker, Professor ved Berlins Universitet, Hermann Dessau, 75 Aar gammel. Som sin Tids største Kender af det romerske Indskriftsmateriale har Dessau i mange Aar forestaaet Det kgl. preuss. Videnskabernes Akademis store Publikation *Corpus Inscriptionum Latinarum*, ligesom han har udgivet den lettere tilgængelige *Inscriptiones Latinae Selectae* I—III (1892—1916), der indeholder et med Kyn-dighed foretaget Udvalg af 9522 latinske (og enkelte græske) Indskrifter og desuden bringer ikke mindre end 17 udførlige Registre paa ialt 954 Sider, heraf 10 Navne- og Stedregistre og 7 Sagregistre, bl. a. et Register med Opløsning af Forkortelsestegn og et grammatisk Register; et af Wickert fuldført Supplement vil bringe de vigtigste nyfundne Indskrifter. I sin Alderdom besluttede Dessau at delagtiggøre Offentligheden i sin store Viden om den romerske Kejsertids Forhold og udsendte 1924—30 de to første Bind af en til fire Bind beregnet *Geschichte der römischen Kaiserzeit*, som skulde gaa til Conciliet i Nicaea 325. Det er i højeste Grad at beklage, at det ikke er lykkedes Dessau at naa frem til 2. og 3. Aarhundrede, hvis Historie paa Grund af den slette og mangelfulde litterære Overlevering for en langt væsentligere Del end andre Perioder maa bygges paa Indskriftsmaterialet og de arkæologiske Fund; paa det førstnævnte Omraade havde Dessau haft Betingelser for at skabe det blivende Fundament for fremtidige Bearbejdelser. De udkomne Bind omhandler Kejsertiden til Vespasians Tronbestigelse: 1. Bind (585 Sider) er viet Augustus' Liv og Indsats, skildrende Kejserdømmets Grundlæggelse, Augustus' administrative Reforme, Rigets Udvidelse og Grænsernes Afrunding, Tronfølgeproblemet m. v.; af særlig Interesse er Dessau's udførlige Polemik mod den Opfattelse, at Augustus i Virkeligheden søgte at bevare Senatets Autoritet og Indflydelse. 2. Binds første Halvbind skildrer paa 398 Sider de følgende syv Kejsere til og med Vitellius, andet Halvbind behandler paa 431 Sider Provinsernes Tilstand i Kejserdømmets første Aarhundrede. Har Dessau allerede da anet, at det ikke skulde blive ham forundt at fuldføre sit Værk? I al Fald har han afsluttet dette Halvbind med tre Registre (Person-, Sted- og Sagregister) til de to første Bind. Dessaus Formaal med sin Kejserhistorie har kun været at give en sammenfattende Behandling og herved i højere Grad end tidligere at inddrage Indskriftsmaterialet som Kilde: »Neues auf einem so vielfach durchforschten Gebiete zu geben, war mir selbstständig nur in Ausnahmefällen möglich«, siger han lovlig beskedent i et Forord. I Virkeligheden findes mange nye Synspunkter og Undersøgelser i forskellige Detailspørgsmaal, altid

udforligt begrundede, undertiden maaske for meget Studerekammerresultater uden indre Sandsynlighed (sml. f. Eks. I, 57 ff. de vel dybsindige Betragtninger om, at Augustus skulde have formaact Livius til at forfalske et firehundrede Aar gammelt Konsulat i den Hensigt at berøve M. Crassus Ret til at bringe Juppiter Spolia opima for med egen Haand at have nedlagt en fjendtlig Hærfører og Belochs Bemærkninger dertil: *Römische Geschichte bis zum Beginn der Punischen Kriege* p. 299). Fremstillingen er vægtig, om end noget tung (Dessau var hverken mundtlig eller skriftlig nogen stor Stilist), og Værket vil ved sit udforlige og oftest velbegrundede Indhold være til Nytte for enhver, der vil have fyldigere Underretning om Forhold i den første Kejsertid.

Adam Afzelius.

Den tyske Bondekrig — »das grösste Naturereignis des deutschen Staates« (Ranke) — og de dertil knyttede Problemer har i lange Tider sysselsat tyske Historikere. Særlig levende har Interessen været efter 1918, da man ivrigt har søgt at finde Aarsagerne til denne Tysklands første sociale Revolutions Sammenbrud. En lang Række Aktpublikationer¹, Monografier og lokalhistoriske Afhandlinger har set Lyset, og endelig i 1933 er udkommet den brede samlede Fremstilling, som, bygget paa tidligere Arbejder og paa omfattende selvstændige Specialundersøgelser, kan siges at afløse Zimmermanns længst forældede *Allgemeine Geschichte des grossen Bauernkrieges* (1841—42). Forfatteren til det omfangsrige og solidt funderede Værk *Der deutsche Bauernkrieg* (München 1933) er den unge Marburger Docent Günther Franz.

I Spørgsmaalet om Aarsagerne til Bondeurolighederne, herunder Bøndernes materielle Stilling før Bondekrigen og de reformatoriske Bevægelers Indflydelse paa Udbrud og Forløb, og dernæst i Vurderingen af Krisens religiøse, sociale og økonomiske Følger for Bønderne og for den lutherske Bevægelse har Anskuelserne altid været vidt forskellige, idet Historikerne ofte har taget Stilling til Problemerne ud fra mere eller mindre ensidige, forudfattede Synspunkter, og mange af dem har udnyttet Bonde-

¹ Af de sidste Aars Aktpublikationer skal fremhæves, foruden Baumanns kendte »*Akten und Quellen zur Geschichte des Bk. in Oberschwaben*« i tre Bind (1876—78), Wopfinger: *Quellen zur Gesch. des Bk. in Deutschtirol* (1908), *Die Lebensbeschreibung Götz v. Berlichingens* (udg. af A. Leitzmann 1916), O. Merx u. G. Franz: *Akten z. Gesch. des Bk. in Mitteldeutschland I* (1923), G. Franz: *Der deutsche Bk. in zeitgenössischen Zeugnissen* (1926), O. H. Brandt: *Der deutsche Bk.* (1929) og G. Franz: *Akten zur Gesch. des Bk. II* (1934).